

HUOMAUTUKSIA

- ¹ Syyskuun 29 pnä 1917 alkoi saksalaisten joukkojen maihinnousu Saarenmaalle, Hiidenmaalle ja muille Riianlahden suulla oleville Itämeren saarille. — 4.
- ² Ukrainan Keskusrada muodostettiin Kievissä huhtikuussa 1917 porvarillisten ja pikkuporvarillisten puolueiden ja ryhmien blokin toimesta. Lokakuun sosialistisen vallankumouksen voiton jälkeen Rada kieltäytyi tunnustamasta Neuvostohallitusta ja lähti avoimen taistelun tielle Neuvostovaltaa vastaan tuke-
malla Kaledinia ja muita valkokaartilaiskenraaleja Donilla. Huhtikuussa 1918 saksalaiset miehitysjoukot asettivat Radan sijalle Skoropadskin hetmanihallituksen. — 5.
- ³ V. I. Leninin kirjoittamassa Kansankomissaarien Neuvoston „Uhkavaatimuksessa“ eli „Manifestissa Ukrainan kansalle ja ultimatiivisessa vaatimuksessa Ukrainan Radalle“ sanottiin: „...me, Kansankomissaarien Neuvosto, tunnustamme Ukrainan kansan Tasavallan ja sen oikeuden erota kokonaan Venäjältä tai tehdä Venäjän Tasavallan kanssa sopimuksen federatiivisista ja muista sellaisista keskinäissuhteista niiden välillä.
Kaiken sen, mikä koskee Ukrainan kansan kansallisia oikeuksia ja kansallista riippumattomuutta, me, Kansankomissaarien Neuvosto, tunnustamme heti, ilman rajoituksia ja ehdottomasti“ (kts. V. I. Lenin. Teokset, XXII osa, s. 121—123).

- Kansankomissaarien Neuvoston „Vastauksessa“ Pietarin ukrainalaiselle esikunnalle (tarkemmin: Pietarin sotilaspiirin sotilasradan ukrainalaiselle esikunnalle), joka kävi Keskusradan nimessä neuvotteluja Kansankomissaarien Neuvoston kanssa, sanottiin: „Mitä tulee Radan esittämiin ehtoihin, niin ne niistä, jotka ovat luonteeltaan periaatteellisia (itseääräämisoikeus), eivät ole muodostaneet eivätkä muodosta kiistan tai selkkauksen aihetta, koska Kansankomissaarien Neuvosto tunnustaa nuo periaatteet ja toteuttaa niitä täydellisinä“ (kts. „Izvestija“ № 245, joulukuun 7 pnä 1917). — 10.
- ⁴ Sähkösanomassa tiedoitettiin, että Neuvostojen Toimeenpaneva Keskuskomitea, joka valittiin työväen ja sotilaiden edustajain Neuvostojen ja talonpoikain edustajain Neuvostojen osan Yleisukrainalaisessa edustajakokouksessa joulukuun 13 pnä 1917, on ottanut itselleen kaiken vallan Ukrainassa (kts. „Izvestija“ № 252, joulukuun 15 pnä 1917). — 21.
- ⁵ Työväen, sotilaiden ja talonpoikain edustajain Neuvostojen Kolmas Yleisvenäläinen edustajakokous pidettiin Pietarissa tammikuun 10—18 pnä 1918. Edustajakokouksessa oli läsnä 1.046 edustajaa. Selostuksen Kansankomissaarien Neuvoston toiminnasta teki V. I. Lenin, työväen, sotilaiden ja talonpoikain edustajain Neuvostojen Toimeenpanevan Keskuskomitean toiminnasta — J. M. Sverdlov. J. V. Stalin piti edustajakokouksessa selostuksen kansallisuuskysymyksestä. Edustajakokous teki päätöslauselman, jossa hyväksyttiin TpKK:n ja Kansankomissaarien Neuvoston politiikka, vahvisti V. I. Leninin J. V. Stalinin osanotolla kirjoittaman „Työätekevän ja riistetyn kansan oikeuksien julistuksen“, Kansankomissaarien Neuvoston asetukset Suomen ja Armenian riippumattomuudesta ja myöskin J. V. Stalinin esittämän päätöslauselman Venäjän Tasavallan federatiolaitoksista. — 34.
- ⁶ Tarkoitetaan kolmatta universalialia (manifestia), jonka Ukrainan Keskusrada hyväksyi marraskuun 7 pnä 1917. — 38.
- ⁷ Kaukaasian eli Taka-Kaukaasian komissariaatin perustivat Tiflisissä menshevikit, eserrät, dashnakit ja mussavatistit

- marraskuussa 1917; toimi vuoden 1918 toukokuun 26 päivään asti. — **39.**
- 8 Ukrainan Neuvostotasavallan Kansansihteeristö — Ukrainan Tasavallan ensimmäinen Neuvostohallitus — valittiin Ukrainan Neuvostojen Toimeenpanevan keskuskomitean jäsenistä joulukuussa 1917. Saksalaisten sotajoukkojen miehitettyä Ukrainan järjestettiin Kansansihteeristö huhtikuussa 1918 uudelleen, ja sen päätehtäväksi tuli kansanjoukkojen kapinaintaistelun johtaminen saksalaisia miehittäjiä ja haidamakki-joukkoja vastaan. — **43.**
- 9 Väli rauhansopimus Venäjän ja Neljän vallan liiton (Saksa, Itävalta-Unkari, Bulgaria ja Turkki) välillä allekirjoitettiin Brest-Litovskissa joulukuun 2 p:nä 1917 28 päiväksi. Rauhansopimuksen solmimisesta käytyjen neuvottelujen pitkistymisen vuoksi väli rauhaa jatkettiin. Helmikuun 18 p:nä 1918 saksalaiset alkoivat hyökkäyksen koko rintamalla rikkoen väli rauhansopimuksen. — **43.**
- 10 Tarkoitetaan sopimusta, joka solmittiin tammikuun 27 p:nä 1918 Ukrainan Keskusradan edustajain ja Neljän vallan liiton välillä käytyjen salaisten neuvottelujen jälkeen Brest-Litovskissa. — **44.**
- 11 „Bakinski Rabotshi“ („Bakun Työmies“) — Bakun bolshevikki-järjestön äänenkannattaja; ilmestyi vuonna 1906, syys—loka-kuussa vuonna 1908 ja vuoden 1917 huhtikuusta vuoden 1918 elokuuhun. Neuvostovallan voiton jälkeen Azerbaidzhanissa lehden julkaisemista alettiin jatkaa heinäkuun 25 p:nä 1920 ensin „Azerbaidzhanskaja Bednota“ („Azerbaidzhanin Köyhälistö“) nimisenä ja sitten vuoden 1920 marraskuun 7 päivästä lähtien entisellä nimellä. Nykyään „Bakinski Rabotshi“ on Azerbaidzhanin KP(b):n Keskuskomitean ja Bakun komitean äänenkannattaja. — **59.**
- 12 Amerikan etelävaltioiden sotaa pohjoisvaltioita vastaan käytiin v. 1861—1865, ja se päättyi pohjoisvaltioiden voittoon.

Eräänä sodan seurauksena oli etelävaltioiden separatismiin hävittäminen ja keskitetyn valtion muodostaminen. — 72.

- 13 Sonderbund — Sveitsin seitsemän katolisen kantonin taantumuksellinen liitto — muodostui vuonna 1845. Vuonna 1847 syttyi aseellinen taistelu Sonderbundin ja Sveitsin muiden kantonien välillä, jotka olivat vallan keskittämisen kannalla Sveitsissä. Sota päättyi Sonderbundin tappioon ja Sveitsin muuttumiseen valtioiden liitosta yhtenäiseksi liittovaltioksi. — 72.
- 14 Yleisvenäläisen TPKK:n Venäjän Sosialistisen Federatiivisen Neuvostotasavallan Perustuslain luonnosta laativa valiokunta muodostettiin huhtikuun 1 pnä 1918. Valiokuntaa johtivat J. V. Stalin ja J. M. Sverdlov. Valiokunnan työn pohjaksi otettiin „Työtätekevän ja riistetyn kansan oikeuksien julistus“ ja päätöslauselma „Venäjän Tasavallan federatiolaitoksesta“, jonka Neuvostojen III edustajakokous oli hyväksynyt J. V. Stalinin selostuksen johdosta. J. V. Stalinin laatima luonnos „VSFNT:n Perustuslain yleiset säännökset“ käsiteltiin ja hyväksyttiin valiokunnan istunnossa huhtikuun 19 pnä 1918. — 85.
- 15 Turkestanin alueen Neuvostojen V edustajakokous pidettiin huhtikuun 20 ja toukokuun 1 päivän välisenä aikana 1918. Edustajakokous julisti Turkestanin Federatiivisen Neuvostotasavallan autonomian ja valitsi Toimeenpanevan keskuskomitean ja Kansankomissaarien Neuvoston. — 87.
- 16 Neuvottelukokous Tatarialais-Bashkiirialaisen Neuvostotasavallan perustavan edustajakokouksen koollekutsumiseksi pidettiin Moskovassa toukokuun 10–16 pnä 1918 J. V. Stalinin puheenjohtolla. Läsnä oli tataarien, bashkiirien, tshuvashien ja tsheremissien edustajia. Neuvottelukokous valitsi toimikunnan Tataria-Bashkiirian Neuvostojen perustavan edustajakokouksen koollekutsumista varten. Alkaneen kansalaissodan vuoksi edustajakokous ei kokoontunut. — 91.

- 17 „Nashe Vremja“ („Meidän Aikamme“) — eserräläissuuntainen iltalehti; ilmestyi Moskovassa vuoden 1917 joulukuusta vuoden 1918 heinäkuuhun. — 100.
- 18 Rauhanneuvottelut Taka-Kaukaasian eduskunnan edustajain ja Turkin välillä alkoivat Batumissa toukokuun 11 pnä 1918. Taka-Kaukaasian tasavallan hajottua toukokuun 26 pnä neuvotteluja kävi Batumissa „riippumattoman“ Gruusian menshevikkihallitus. Kesäkuun 4 pnä 1918 allekirjoitettiin rauhansopimus, jonka mukaan Batumi sekä Ahaltsihin ja osa Ahalkalakin kihlakunnasta joutui Turkille. Sitä paitsi Turkki sai sotajoukoilleen vapaan kauttakulkuoikeuden Gruusian rautateillä. — 102.
- 19 Kapina Taka-Kaukaasian vastavallankumouksellista eduskuntaa vastaan alkoi Abhaziassa maaliskuussa 1918. Taka-Kaukaasian komissariaatin valtaelimet lakkautettiin ja julistettiin Neuvostovalta. Menshevikit lähettivät kapinallisia vastaan suuria sotaväkiosastoja. Sankarillisesta taistelusta huolimatta, jota jatkui vuoden 1918 toukokuun 17 päivään saakka, menshevikien sotajoukkojen onnistui murtaa kapinallisten vastarinta. Seurasi ankaria vainotoimenpiteitä, jotka kohdistuivat myöskin rauhalliseen väestöön. — 103.
- 20 Tarkoitetaan VSFNT:n ja Ukrainan hetmanihallituksen edustajain rauhankonferenssia, joka alkoi istuntonsa toukokuun 23 pnä 1918 Kieviissä. — 111.
- 21 Toukokuun 29 pnä 1918 Kansankomissaarien Neuvosto nimitti J. V. Stalinin elintarvikeasiain yleisjohtajaksi etelä-Venäjälle. Toveri Stalinin valtakirjassa sanottiin:
 „Kansankomissaarien Neuvosto nimittää Kansankomissaarien Neuvoston jäsenen ja Kansankomissaari Josef Vissarionovitsh Stalinin erikoisoikeuksilla varustetuksi elintarvikeasiain yleisjohtajaksi etelä-Venäjällä. Paikalliset ja alueiden kansankomissaarien neuvostot, edustajain neuvostot, vallankumoukskomiteat, esikunnat ja joukko-osastojen päälliköt, rautatiejärjestöt ja asemapäälliköt, joki- ja merikauppalaivaston

järjestöt, posti ja lennätin sekä elintarvikealan järjestöt ja kaikki komissaarit ja emissaarit velvoitetaan täyttämään toveri Stalinin määräykset.

Kansankomissaarien Neuvoston puheenjohtaja

V. Uljanov (Lenin)“. — 124.

- 22 Viiden kollegio — Moskovan—Kievin—Voronezhin ja muiden rautateiden Hallinnon johtava hallinnollis-tekniillinen elin, joka sijaitsi Voronezhissa — 125.
- 23 Heinäkuun 7 päivän vastaisena yönä vuonna 1918 V. I. Lenin tiedotti lennättimitse J. V. Stalinille „vasemmisto“-esserrien kapinasta Moskovassa. V. I. Leninin lennätinsanomassa, jonka Tsaritsyussa otti vastaan J. V. Stalin itse, sanottiin: „Nuo viheliäiset ja hysteeriset seikkailijat, jotka ovat muuttuneet vastavallankumouksellisten välikappaleeksi, on kukistettava kaikkialla armottomasti... Siis olkaa armottomia vasemmisto-esserriä kohtaan ja lähettäkää useammin tiedoituksia“ („Pravda“ № 21, tammikuun 21 pnä 1936). — 126.
- 24 Kirje Bakuun Bakun kansankomissaarien neuvoston puheenjohtajalle S. G. Shaumjanille kts. „Asiakirjoja Neuvostoliiton kansalaissodan historiasta“, I osa, 1940, s. 289. — 126.
- 25 Tarkoitetaan englantilaisten sotajoukkojen Murmanskin miehittämistä vuonna 1918. — 127.
- 26 Tshokprod — Alueen elintarvikeasiain erikoiskomitea etelä-Venäjällä. — 133.
- 27 Saatuaan J. V. Stalinin kirjeen V. I. Lenin pyyhki yli puhut-
telusanat, jotka koskivat henkilökohtaisesti häntä, sekä allekirjoituksen ja lähetti J. V. Stalinin kirjeen omana toimintaohjeenaan Pietariin. — 135.
- 28 „Soldat Revoljutsii“ („Vallankumouksen Soturi“) — Tsaritsynin rintaman armeijalehti; perustettiin J. V. Stalinin aloitteesta. Elokuun 7 päivästä 1918 lehti ilmestyi Pohjos-Kaukasian sotilaspiirin Sotaneuvoston äänenkannattajana. Syyskuun

- 26 päivästä (numerosta 42) lähtien „Soldat Revoljutsii“ oli Etelärintaman Vallankumouksellisen sotaneuvoston äänenkannattaja ja lokakuun 29 päivästä (numerosta 69) lehden julkaisemisen loppuun asti X armeijan Vallankumouksellisen sotaneuvoston äänenkannattaja. — **140.**
- 29 „Borjba“ („Taistelu“).— VSDTP(b):n Tsaritsynin komitean äänenkannattaja; alkoi ilmestyä toukokuussa 1917. Vuoden 1917 lopussa „Borjba“ tuli työläisten, sotilaiden, talonpoikain ja kasakoiden edustajain Tsaritsynin Neuvoston äänenkannattajaksi. Lehti ilmestyi vuoden 1933 maaliskuuhun asti. — **140.**
- 30 Riian luovutti saksalaisille kenraali Kornilov elokuun 21 pnä 1917. — **143.**
- 31 Esiparlamentti eli Tasavallan väliaikainen neuvosto oli porvarillisen Väliaikaisen hallituksen yhteydessä oleva neuvotteleva elin, joka valittiin Pietarissa syyskuun 14—22 pnä 1917 kokoontuneen Demokraattisen neuvottelukokouksen jäsenistä. Esiparlamentin muodostaminen oli eserrien ja menshevikkien yritys pysäyttää kasvava vallankumous ja suunnata maa neuvostovallankumouksen raiteilta porvarillisen parlamentarismien raiteille. — **143.**
- 32 „Puolustusneuvottelun“ kutsui koolle työväen ja sotilaiden edustajain Neuvostojen eserräläis-menshevistinen TpKK Pietarissa elokuun 7 pnä 1917 tarkoituksella mobilisoida väestön voimia ja varoja imperialistisen sodan jatkamista varten. — **152.**
- 33 Musta edustajakokous — neuvottelukokous, joka pidettiin Rodzjankon puheenjohdolla Moskovassa lokakuun 12—14 pnä 1917. Neuvottelukokouksessa oli läsnä suurtilanherroja, suurtehtailijoita, papiston edustajia sekä kenraaleja ja upseereja. Neuvottelukokous pidettiin vastavallankumouksellisten voimien yhdistämisen merkeissä taistelun käymiseksi bolshevismia ja kasvavaa vallankumousta vastaan. — **162.**

- 34 „Rabotshi Putj“ („Työmiehen Tie“) — sanomalehti, bolshevik-kipuolueen Pää-äänenkannattaja, joka ilmestyi Väliaikaisen hallituksen heinäkuun päivinä 1917 lakkauttaman „Pravdan“ asemesta. Lehteä julkaistiin syyskuun 3 päivästä lokakuun 26 päivään 1917. „Rabotshi Putj“ lehden vastaava toimittaja oli J. V. Stalin. — **163.**
- 35 Torpparit — maattomia talonpoikia Suomessa; vuokrasivat maanomistajilta maata orjuuttavilla ehdoilla. — **172.**
- 36 Tarkoitetaan muhamettilaisten kommunistien I edustajakokousta, joka pidettiin Moskovassa marraskuussa 1918. Edustajakokous valitsi VKP(b):n muhamettilaisten järjestöjen Keskustoimiston. — **183.**
- 37 Artikkeliksi „Ukraina vapautuu“ julkaistiin eräin muutoksin myöskin otsikolla „Vapautuva Ukraina“ „Pravda“ lehden № 261 pääkirjoituksena joulukuun 1 p:nä 1918. — **184.**
- 38 Ukrainan Väliaikainen työläisten ja talonpoikain hallitus muodostettiin marraskuun 20 päivän paikkeilla 1918. Ukrainan Neuvostohallitus oli ensin Kurskissa ja sittemmin Sudzhasassa. Hallitukseen kuuluivat K. J. Voroshilov, F. A. Sergejev (Artjom) ynnä muita. Marraskuun 29 p:nä 1918 Ukrainan Neuvostohallitus julkaisi manifestin, jossa se julisti hetmanin kukistetuksi ja Neuvostovallan pystytetyksi Ukrainassa. — **185.**
- 39 Ukrainan direktorio — vastavallankumouksellinen natsionalistinen hallitus, jonka ukrainalaiset natsionalistit muodostivat Petljuran ja Vinnitshenkon johdolla Kieivissä vuoden 1918 lopussa. Ukrainan kapinaan nousseet työläiset ja talonpojat hävittivät direktorion helmikuussa 1919. — **186.**
- 40 Artikkeliksi „Valoa Idästä“ julkaistiin samaan aikaan pääkirjoituksena ilman allekirjoitusta „Pravda“ lehden № 273, joulukuun 15 p:nä 1918. — **188.**
- 29 J. V. Stalin, 4 osa

- 41 Eestin työkansan kommuuni — Eestin Neuvostotasavalta — muodostui marraskuun 29 pnä 1918, sen jälkeen kun Punainen Armeija oli vapauttanut Narvan saksalaisista miehittäjistä. Joulukuun 7 pnä 1918 Kansankomissaarien Neuvosto vahvisti J. V. Stalinin kirjoittaman dekreetin Eestin Neuvostotasavallan riippumattomuuden tunnustamisesta. — 189.
- 42 Neuvostovalta julistettiin Latviassa joulukuun puolivälissä 1918. Latvian Väliaikainen Neuvostohallitus julkaisi joulukuun 17 pnä 1918 manifestin Latvian työtätekeväälle kansalle valtiovallan siirtymisestä Neuvostojen käsiin. Manifestissa sanottiin: „Me tiedämme, että tällä vaikealla tiellä ja tässä vaikeassa taistelussa me emme ole yksin. Meidän puolestamme on VSFNT, jonka kanssa me tulemme edelleenkin olemaan läheisessä yhteydessä muutenkin kuin vain ulkoisten yhdistysten kautta“. — 190.
- 43 Liettuan tariba (porvarillinen kansallisneuvosto) muodostettiin syyskuussa 1917 saksalaisten miehitysviranomaisten valvonnan alaisuudessa. — 190.
- 44 Kolmipäiväinen lakko Harkovissa tapahtui joulukuun alkupäivinä 1918. Syynä lakkoon oli se, että petljuralaiset vangitsivat Harkovin Neuvoston puhemiehistön. Lakossa olivat kaikkien tuotantolaitosten, raitiotieliikenteen ja sähköasemien työläiset. Petljuralaisten oli pakko vapauttaa vangitut, minkä jälkeen lakko lopetettiin Neuvoston päätöksellä. — 191.
- 45 Mielenosoitukset ja poliittinen yleislakko Vilniuksessa ja Liettuan muissa kaupungeissa tapahtuivat joulukuun 16 pnä 1918. Ne järjestettiin Liettuan ja Bielo-Venäjän kommunistisen puolueen Keskuskomitean kehoituksesta vastalauseeksi porvarillisen tariban ja saksalaisten miehittäjien politiikkaa vastaan. Vilniuksessa mielenosoitukseen osallistui noin 20 tuhatta työläistä ja kaupungin köyhälistöä. Mielenosoitus tapahtui tunnuksella „Kaikki valta Neuvostoille!“. Mielenosoittajat vaativat myöskin saksalaisten harjoittaman rautatie- ja muun kaluston Liettuasta poiskuljettamisen lakkauttamista sekä valtiollisten vankien vapauttamista. — 194.

- 46 Tervehdykset Kansankomissaarien Neuvostolle ja Punaiselle Armeijalle hyväksyttiin Vilniuksen Neuvoston istunnossa joulukuun 16 pnä 1918. Tervehdyksessä VSFNT:n Kansankomissaarien Neuvostolle sanottiin: „Kansankomissaarien Neuvosto, jota johtaa maailman proletariaatin varma johtaja toveri Lenin, on johtotähtenä Liettuan työväenluokalle kehkeytyvässä taistelussa sen täydellisen vapautuksen puolesta“.
- Tervehdyksessä Punaiselle Armeijalle sanottiin: „...Me Liettuan työläiset seuraamme mitä suurimmalla riemulla sitä sankarillista uljuutta, jota te osoitate taistelussa vastavallankumouksen aseellisia voimia vastaan. Samoin tervehdimme niitä työläisiä ja talonpoikia, Liettuan kansan poikia, jotka ovat liittyneet tämän armeijan riveihin, panevat henkensä alttiiksi työväenluokan yleisen vapautuksen hyväksi ja samalla veljiensä vapauttamiseksi, jotka huokaavat raskaan miehitysvallan ikeen alla...“ — 195.

- 47 Liettuan Väliaikainen vallankumouksellinen työväen hallitus muodostui joulukuun ensi puoliskolla 1918. Sen johdossa oli bolshevikki V. S. Mitskevitch-Kapsukas. Joulukuun 16 pnä 1918 Väliaikainen työväen hallitus julkaisi manifestin, jossa tiedoitti, että „1. Kaikki valta annetaan työväen, maattomien ja vähämaisten talonpoikain edustajain Neuvostoille. 2. Sakalalaisten miehittäjän valta katsotaan nyt kumotuksi. 3. Liettuan keisäriäinen tariba ja sen ministerineuvosto katsotaan kukistetuksi ja lain ulkopuolella olevaksi“ — 195.

- 48 Joulukuun 22 pnä 1918 annettulla Leninin allekirjoittamalla asetuksella VSFNT:n Kansankomissaarien Neuvosto tunnusti Liettuan Neuvostotasavallan riippumattomuuden. Yleisvenäläisen Toimeenpanevan Keskuskomitean joulukuun 23 pnä 1918 tekemässä päätöksessä, joka hyväksyttiin J. V. Stalinin selostuksen johdosta, sanottiin: „Toimeenpaneva Keskuskomitea julistaa uudelleen proletaaristen ja talonpoikaisten joukkojen vallankumouksellisen taistelun tuloksena muodostetuille Eestin, Latvian ja Liettuan Neuvostotasavalloille, että se seikka, että nämä maat kuuluivat aikaisemmin entiseen tsaarin valtakuntaan, ei langeta niille minkäänlaisia velvoituksia, ja samalla Toimeenpaneva Keskuskomitea lausuu

varmana vakaumuksenaan, että vasta nyt, itsemääräämisen täydellisen vapauden tunnustamisen ja vallan siirtymisen pohjalla työväenluokan käsiin, muodostuu kaikkien niiden kansakuntien työtätekevien vapaa, vapaaehtoinen ja murtumaton liitto, jotka asuvat entisen Venäjän valtakunnan alueella...". — 195.

- 49 Sen katastrofimaisten tilanteen vuoksi, mikä oli muodostunut Itärintamalla ja varsinkin III armeijan lohkokolla, VKP(b):n Keskuskomitea teki joulukuun 30 p:nä 1918 V. I. Leninin ehdotuksesta päätöksen J. V. Stalinin lähettämisestä Itärintamalle. Tammikuun 1 p:nä 1919 muodostettiin puolueen Keskuskomitean ja Puolustusneuvoston komissio, johon tulivat Keskuskomitean jäsenet J. V. Stalin ja F. E. Dzierzhynski, Permin luovuttamisen ja rintamatappioiden syiden tutkimista varten sekä myöskin toimenpiteisiin ryhtymistä varten puolueja neuvostotyön kunnostamiseksi III ja II armeijan toimintapiirissä. Tammikuun 3 p:nä 1919 J. V. Stalin ja F. E. Dzierzhynski matkustivat Itärintamalle, jossa he suorittivat suuren työn III armeijan taistelukuntoisuuden palauttamiseksi sekä rintaman ja selustan lujittamiseksi. Komission toiminnan tuloksena saatiin Itärintamalla vuoden 1919 tammikuun loppuun mennessä aikaan käänne. — 198.

- 50 Tammikuun 13 p:nä 1919 J. V. Stalin ja F. E. Dzierzhynski lähettivät V. I. Leninille ja puolueen Keskuskomitealle „Lyhyen ennakkoselostuksen“ Permin katastrofin syiden tutkimisen kulusta. Selostuksessa tiedoitettiin myöskin niistä toimenpiteistä, joita komissio oli suunnitellut tilanteen parantamiseksi III armeijan lohkokolla ja armeijan hyökkäykseen siirtymisen turvaamiseksi. Tammikuun 14 p:nä V. I. Lenin vastasi tähän selostukseen seuraavanlaisella sähkösanomalla:

„Glazov, Stalinille ja Dzierzhynskille
heidän oleskelupaikkaansa

Sain ja luin ensimmäisen salakirjoitussähkösanoman. Pyydän erikoisesti teitä kumpaakin henkilökohtaisesti johtamaan

suunniteltujen toimenpiteiden toteuttamista paikanpäällä, sillä muuten ei ole takeita menestyksestä.

Lenin". — 202.

- 51 Keskuskollegio (Tsentrokollegija) — Yleisvenäläisen evakuintikomission paikallinen elin. — 203.
- 52 Puhe on rykmenteistä, jotka Ylipäällikön piti J. V. Stalinin ja F. E. Dzierzhynskin vaatimuksesta lähettää III armeijaan. Lähettäessään tämän selostuksen Tasavallan Vallankumoukselliselle Sotaneuvostolle V. I. Lenin kirjoitti siihen: „... Minun mielestäni se on hävyttömyyden huippu, kun Vacetis antoi 3 rykmenttiä Narvan edustalle. Peruu t a k a a s e !!“ (kts. Lenin kokoelma XXXIV, s. 90). — 205.
- 53 Yleisvenäläisen Toimeenpanevan Keskuskomitean dekreetti kaupunki- ja maaseutuväestön omistavien ryhmien erikoisverosta julkaistiin marraskuun 2 pnä 1918. Dekreetissä määrättiin, että köyhälistö on vapautettava erikoisverosta, keskitalonpoikaistoa verotettava kohtuullisesti ja koko verotaakka säilytettävä kulakkien kannettavaksi. — 230.
- 54 „Izvestija VTsIK“ („Yleisvenäläisen Toimeenpanevan Keskuskomitean Tiedonantaja“) — päivälehti; alkoi ilmestyä helmikuun 28 pnä 1917 nimellä „Työväen ja sotilaiden edustajain Pietarin Neuvoston Tiedonantaja“. Neuvostojen I Yleisvenäläisen edustajakokouksen jälkeen lehdestä tuli työväen ja sotilaiden edustajain Neuvostojen Toimeenpanevan Keskuskomitean äänenkannattaja, ja vuoden 1917 elokuun 1 päivästä lähtien se ilmestyi nimellä „Toimeenpanevan Keskuskomitean sekä työväen ja sotilaiden edustajain Pietarin Neuvoston Tiedonantaja“. Vuoden 1917 lokakuun 27 päivästä, Neuvostojen II Yleisvenäläisen edustajakokouksen jälkeen, lehdestä tulee Neuvostovallan virallinen äänenkannattaja. Vuoden 1918 maaliskuun 12 päivästä lähtien se ilmestyy Moskovassa nimellä „Talonpoikain, työläisten, sotilaiden ja kasakoiden edustajain Neuvostojen Yleisvenäläisen Toimeenpanevan Keskuskomitean Tiedonantaja“. Vuoden 1918 kesäkuun 22 päivän jälkeen

„Tiedonantaja“ on Yleisvenäläisen Toimeenpanevan Keskuskomitean ja Moskovan Neuvoston äänenkannattaja ja sittemmin Neuvostoliiton Toimeenpanevan Keskuskomitean ja Yleisvenäläisen Toimeenpanevan Keskuskomitean äänenkannattaja. — 233.

- 55 Bielo-Venäjän Neuvostojen I edustajakokous alkoi Minskissä helmikuun 2 pnä 1919. Edustajakokouksessa oli läsnä 230 edustajaa. Edustajakokous julisti Bielo-Venäjän riippumattomaksi Sosialistiseksi Neuvostotasavallaksi, vahvisti Bielo-Venäjän SNT:n Perustuslain ja valitsi Toimeenpanevan keskuskomitean. Edustajakokouksen työhön osallistui Yleisvenäläisen Toimeenpanevan Keskuskomitean puheenjohtaja J. M. Sverdlov, joka esitti Yleisvenäläisen TPKK:n päätöksen Bielo-Venäjän Sosialistisen Neuvostotasavallan riippumattomuuden tunnustamisesta. — 245.
- 56 Liettuan Neuvostojen I edustajakokous kokoontui Vilniuksessa helmikuun 18—20 pnä 1919. Edustajakokouksessa oli läsnä 220 edustajaa. Edustajakokous käsitteli Liettuan Väliaikaisen työläisten ja talonpoikain hallituksen toimintaselostuksen, kysymyksen Bielo-Venäjään liittymisestä ja muita kysymyksiä. Katsoen välttämättömäksi Liettuan ja Bielo-Venäjän Neuvostotasavaltojen yhteenliittymisen ja federatiivisten suhteiden solmimisen Venäjän Neuvostotasavallan kanssa edustajakokous lausui päätöslauselmassaan tämän johdosta: „Tuntien elävästi katkeamattoman yhteytensä kaikkiin sosialistisiin neuvostotasavaltoihin edustajakokous antaa Liettuan ja Bielo-Venäjän Sosialistisen Neuvostotasavallan työläisten ja talonpoikain hallituksen tehtäväksi ryhtyä heti neuvotteluihin VSFNT:n, Latvian, Ukrainan ja Eestin työläisten ja talonpoikain hallitusten kanssa yhtenäisen VSFNT:n muodostamiseksi kaikista näistä tasavalloista“. — 246.
- 57 Puhe on Ententen Neuvoston Prinssisaarille (Marmaramerellä) helmikuuksi 1919 suunnittelemapa neuvottelukokouksesta, johon piti kutsuttaman Neuvostohallituksen sekä Koltshakin, Denikinin y.m. vastavallankumouksellisten hallitusten edustajia.

- Konferenssin tarkoituksiksi julistettiin rauhan palauttaminen Venäjällä. Konferenssi ei kokoontunut. — 252.
- 58 Bernin konferenssi — II Internationalen sosiali-chauvinististen ja keskustalaisten puolueiden kansainvälinen konferenssi, joka pidettiin Bernissä (Sveitsi) helmikuun 3—10 pnä 1919. — 252.
- 59 A. V. Koltsovin runosta „Les“ („Metsä“) (kts. A. V. Koltsov. „Kootut runot“. Leningrad, 1939, s. 90). — 252.
- 60 VKP(b):n ohjelmaluonnosta laativa valiokunta valittiin puolueen VII edustajakokouksessa maaliskuun 8 pnä 1918. Siihen tulivat V. I. Lenin, J. V. Stalin ynnä muita. Valiokunnan laatima luonnos otettiin sen ohjelman pohjaksi, minkä puolueen VIII edustajakokous hyväksyi.
- Tässä kirjoituksessa lainattu luonnoksen kohta otettiin puolueen ohjelmaan ilman muutoksia (kts. „NKP(b) edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä“, I osa, 6. painos, 1940, s. 237). — 255.
- 61 Tarkoitetaan Pietarin Neuvoston Toimeenpanevan komitean koollekutsumaa työväen ja sotilaiden edustajain Neuvostojen Yleisvenäläistä neuvottelukokousta. Neuvottelukokous pidettiin Pietarissa vuonna 1917 maaliskuun 29 ja huhtikuun 3 päivän välisenä aikana. — 258.
- 62 „Pravda“ („Totuus“) — työväen bolshevistinen päivälehti; se perustettiin J. V. Stalinin aloitteesta V. I. Leninin ohjeiden mukaisesti; julkaistiin Pietarissa huhtikuun 22 päivästä 1912 heinäkuun 8 päivään 1914. Helmikuun vallankumouksen jälkeen (maaliskuun 5 pnä 1917) se alkoi ilmestyä uudelleen bolshevikkipuolueen Pää-äänenkannattajana. Maaliskuun 15 pnä 1917 J. V. Stalin määrättiin „Pravdan“ toimitukseen. Palattuuan huhtikuussa 1917 Venäjälle „Pravdaa“ johti V. I. Lenin. „Pravdan“ lähimpiä avustajia olivat V. M. Molotov, J. M. Sverdlov, M. S. Olinski, K. N. Samoilova y.m. Huoli-

- matta vaino- ja sortotoimenpiteistä „Pravda“ tekee tuona kautena valtavaa työtä työläisten, vallankumouksellisten sotilaiden ja talonpoikain liittämiseksi lujasti bolshevikki-puolueen ympärille, paljastaa imperialistista porvaristoa ja sen perässäjuoksijoita — menshevikkejä ja eserriä ja taistelee porvarillis-demokraattisesta vallankumouksesta sosialistiseen vallankumoukseen siirtymisen puolesta. — 258.
- 63 Kts. V. I. Leninin Huhtikuun teesit — „Proletariaatin tehtävistä nykyisessä vallankumouksessa“ (Teokset, XX osa, s. 87—90). — 258.
- 64 Vallankumouksellisten sosialistipuolueiden kansainvälinen konferenssi pidettiin Moskovassa maaliskuun 2—6 p:nä 1919. Siihen osallistui 52 edustajaa Euroopan ja Amerikan tärkeimmistä maista. Venäjän kommunistisen puolueen edustajina olivat V. I. Lenin, J. V. Stalin, V. V. Vorovski y.m. Konferenssi julisti itsensä Kommunistisen Internationalen ensimmäiseksi kongressiksi. Päiväjärjestyksen tärkeimpänä kysymyksenä oli V. I. Leninin alustus porvarillisesta demokratiasta ja proletariaatin diktatuurista. Kongressi muodosti Kominternin Toimeenpanevan Komitean — III Kommunistisen Internationalen toimeenpanevan elimen. — 261.
- 65 Bernin valiokunta — sosiali-chauvinistien Bernin konferenssin nimittämä valiokunta „Venäjän yhteiskunnallisen ja poliittisen tilanteen tutkimiseksi“. Sen kokoonpanoon merkittiin Kautsky, Hilferding, Longuet y.m. Valiokunnan saapumislupapyyntöön Neuvostohallitus ilmoitti helmikuun 19 p:nä 1919, että vaikka se ei pidäkään Bernin konferenssia sosialistisena eikä missään määrin työväenluokkaa edustavana, se kuitenkin sallii valiokunnan saapumisen Neuvosto-Venäjälle. „Berniläisten ylhäisten reviisorien“, kuten V. I. Lenin nimitti valiokunnan jäseniä, matkasta ei tullut mitään. — 264.
- 66 Tarkoitetaan Englannin lehdistössä vuoden 1919 helmikuun lopulla ollutta tiedoitusta Ententen Neuvoston aikomuksesta uudistaa kutsu Prinssisaarilla pidettävään konferenssiin. — 264.

67 VKP(b):n VIII edustajakokous pidettiin Moskovassa maaliskuun 18—23 p:nä 1919. Edustajakokouksen päiväjärjestyksessä olivat seuraavat kysymykset: 1) Keskuskomitean toimintaselostus; 2) VKP(b):n ohjelma; 3) Kommunistisesta Internationalesta; 4) Sotilaallinen tilanne ja sotilaallinen politiikka; 5) Työstä maaseudulla; 6) Organisatoriset kysymykset; 7) Keskuskomitean vaalit. Keskuskomitean toimintaselostuksen sekä alustukset puolueohjelmasta ja työstä maaseudulla teki V. I. Lenin.

Sotilaskysymystä edustajakokous käsiteli täysistunnoissa ja sotilasjaostossa. Edustajakokouksessa esiintyi niinsanottu „sotilasoppositio“, joka yhdisti entisiä „vasemmistokommunisteja“ ja osan työntekijöistä, jotka eivät kuuluneet mihinkään oppositioon, mutta olivat tyytymättömiä Trotskin johtoon armeijassa. Taistellessaan Trotskin harjoittamaa puolueen sotilaallisen politiikan vääristelemistä vastaan, hänen puoluevastaista käytäntöään vastaan, „sotilasoppositio“ kuitenkin puolusti armeijassa ilmeneviä partisaanilaisuuden peruja ja muita virheellisiä katsantokantoja eräissä sotilaallista rakennustyötä koskevista kysymyksistä. „Sotilasoppositiota“ vastaan esiintyivät V. I. Lenin ja J. V. Stalin. Edustajakokous hylkäsi „sotilasoppositio“ eräät ehdotukset (Smirnovin luonnoksen), mutta tuomitsi samalla Trotskin turmiollisen kannan. Edustajakokouksen valitsema sotilasvaliokunta, johon kuuluivat toverit Stalin, Jaroslavski y.m., laati sotilaskysymyksestä päätöslauselman, jonka edustajakokous hyväksyi yksimielisesti.

VKP(b):n VIII edustajakokouksesta ja sen päätöksistä sotilas- y.m. kysymyksistä kts. „NKP(b):n historia. Lyhyt oppikurssi“, s. 222—225 (4. suomenkielinen painos, s. 248—249). — 268.

68 Asetusluonnoksen Valtion Kontrollin uudestijärjestämisestä valmisteli valiokunta, johon kuuluivat J. V. Stalin, J. M. Sverdlov y.m. Luonnosta käsiteltiin Kansankomissaarien Neuvoston istunnoissa maaliskuun 8 ja huhtikuun 3 p:nä 1919. Luonnosta koskevat alustukset piti J. V. Stalin. V. I. Lenin osallistui välittömästi luonnoksen valmisteluun ja lopulliseen toimitamiseen. — 270.

- 69 Kaksi asiakirjaa: ensimmäinen otsikolla „26 komissaarin teloit- tus“ ja toinen „Kenraali Thomsonin kohtaus herra Tshaikin kanssa maaliskuun 23 pnä 1919“ julkaistiin „Izvestijassa“ huhtikuun 23 pnä 1919 liitteenä tähän kirjoitukseen. — 271.
- 70 „Znamja Truda“ („Työn Lippu“) — eserrien Bakun komitean lehti; ilmestyi tammikuusta 1918 marraskuuhun 1919. — 271.
- 71 „Jedinaja Rossiija“ („Yhtenäinen Venäjä“) — kadettisuuntai- nen lehti; sitä julkaisi niinsanottu „Bakun venäläinen kansal- liskomitea“ joulukuusta 1918 heinäkuuhun 1919. — 271.
- 72 „Iskra“ („Kipinä“) — menshevikkien Bakun komitean lehti; ilmestyi marraskuusta 1918 huhtikuuhun 1920. — 275.
- 73 Judenitshin toukokuussa 1919 toimeenpaneman hyökkäyksen johdosta ja Pietarin jouduttua valkoisten piirityksen ja val- tauksen uhan alaiseksi Pietarin rintamalle lähetettiin Puo- lustusneuvoston erikoisvaltuutettuna J. V. Stalin. Puolustus- neuvoston toukokuun 17 pnä 1919 antamassa valtakirjassa sanottiin, että J. V. Stalin komennetaan Länsirintaman Pie- tarin ja muihin sotatoimipiireihin „kaikkiin välttämättömiin erikoistoimenpiteisiin ryhtymistä varten Länsirintamalla muo- dostuneen tilanteen vuoksi“. Toukokuun 19 pnä 1919 J. V. Stalin saapui Pietariin. — 278.
- 74 Krasnaja Gorka ja Seraja Loshad — linnakkeita Pietarin edustalla. Kesäkuun 13 pnä 1919 näiden linnakkeiden varus- kunta, joka oli uskonut eseriin ja menshevikkeihin yhtey- dessä olleiden vastavallankumouksellisten agitatioon, nosti kapinan Neuvostovaltaa vastaan. Kesäkuun 13 pnä Itämeren laivaston alukset lähtivät J. V. Stalinin käskystä merelle toimiakseen kapinallisia vastaan. Samaan aikaan Oranien- baumissa muodostettiin sotaväen Rannikkoryhmä, jonka ydin- joukkona olivat merimiesosastot. Kesäkuun 14 pnä J. V. Stalin saapui Oranienbaumiin ja piti siellä meri- ja maavoimien päällystön edustajien sekä osastojen ja joukko-osastojen komentajien ja komissaarien neuvottelukokouksen. Neuvot-

telukokouksessa hyväksyttiin J. V. Stalinin esittämä suunnitelma Krasnaja Gorkan valloittamisesta mereltä ja maalta samanaikaisesti annettavalla iskulla. J. V. Stalinin välittömän johdon alaisena, hänen ollessa tulilinjoilla, Rannikkoryhmä ja muut joukko-osastot alkoivat kesäkuun 15 pnä Itämeren laivaston tukemina hyökkäyksen. Murskattuaan kapinalliset Krasnaja Gorkan edustalla neuvostosotajoukot valloittivat linnakkeen kesäkuun 16 pnä klo 00.30. Muutaman tunnin kuluttua valloitettiin Seraja Loshadin linnake. — **281.**

- 76 „Times“ — Englannin suurporvariston vaikutusvaltainen lehti, jota on julkaistu Lontoossa vuodesta 1788; Judenitshin hyökkäyksen aikana kehoitti auttamaan häntä. — **286.**
- 76 Viteleen tehdas Laatokan itärannalla oli niiden valkosuomalaisten tärkein tukikohta, jotka toimivat Pietarin rintaman Aunuksen lohkolla. Kesäkuun 27 pnä 1919 Punaisen Armeijan joukko-osastot valtasivat Äänisen laivueen ja Itämeren laivaston alusten tukemina yllättävällä iskulla Viteleen, tuhosivat niinsanotun „Aunuksen vapaaehtoisen armeijan“ esikunnan ja kaappasivat suuret ampumatarvike-, sotilasvaruste- ja elintarvikevarastot. Valkosuomalaiset heitettiin Suomen rajan taakse. — **289.**
- 77 Heinäkuun alussa 1919 valkopuolalaiset aloittivat yleisen hyökkäyksen aiheuttaen Neuvostotasavallalle uhkan lännestä. Puolueen Keskuskomitea antoi J. V. Stalinin tehtäväksi Länsirintaman välittömän johtamisen. Heinäkuun 9 pnä 1919 J. V. Stalin, joka oli nimitetty Länsirintaman Vallankumouksellisen sotaneuvoston jäseneksi, saapui rintaman esikuntaan Smolenskiin. — **292.**
- 78 Syyskuun 26 pnä 1919 VKP(b):n Keskuskomitea teki päätöksen J. V. Stalinin lähettämistä Etelärintamalle järjestämään Denikinin murskaamista. Lokakuun 3 pnä J. V. Stalin saapui rintaman esikuntaan. Puolueen Keskuskomitea hyväksyi J. V. Stalinin esittämän suunnitelman Denikinin murskaamisesta. — **295.**

- ⁷⁹ Idän kansojen kommunististen järjestöjen II Yleisvenäläinen edustajakokous pidettiin Moskovassa vuoden 1919 marraskuun 22 ja joulukuun 3 päivän välisenä aikana. Edustajakokouksessa oli läsnä noin 80 edustajaa — Turkestanin, Azerbaidžanin, Chivan, Bukharan, Kirgiisian, Tatarian, Tshuvashian, Bashkiirian, Kaukaasian ja eri kaupunkien (Permin, Vjatkan, Orenburgin y.m.) muhamettilaisten kommunististen järjestöjen edustajia. V. I. Lenin teki selostuksen päivän tilanteesta. Edustajakokous kuuli VKP(b):n muhamettilaisten järjestöjen Keskustoimiston toimintaselostuksen, käsittelee Itää koskevan kysymyksen ja muita kysymyksiä sekä viitoitti puolue- ja neuvostotyön tehtävät Idässä. — **300.**
- ⁸⁰ J. V. Stalin kirjoitti jälkikirjoituksen artikkeliinsa „Etelän sotilaallisesta tilanteesta“ sen yhteydessä, kun tämä artikkeli julkaistiin aikakauslehdessä „*Revoljutsionnyi Front*“ („Vallankumouksellinen Rintama“) — Lounaisrintaman Vallankumouksellisen sotaneuvoston ja työarmeijan Ukrainan neuvoston äänenkannattajassa. — **314.**
- ⁸¹ Ukrainan työarmeija muodostettiin helmikuussa 1920. Sen kokoonpanoon yhdistettiin ne sotajoukko-osastot, jotka Lounaisrintama antoi taloudellisen rakennustyön alalla käytettäväksi, pääasiallisesti Donetsin kaivosalueen kunnostamistöihin. Ukrainan työarmeijan johtamiseksi VSFNT:n Kansankomissaarien Neuvosto yhdessä Yleisukrainalaisen vallankumouskomitean kanssa muodosti talousalojen kansankomissariaattien ja Lounaisrintaman Vallankumouksellisen sotaneuvoston edustajista Työarmeijan neuvoston, jonka puheenjohtajaksi nimitettiin Puolustusneuvoston jäsen ja erikoisvaltuutettu J. V. Stalin. — **316.**
- ⁸² Ukrainan KP(b):n IV Yleisukrainalainen konferenssi pidettiin Harkovissa maaliskuun 17—23 p:nä 1920. Siihen osallistui 278 edustajaa. Konferenssin päiväjärjestyksessä olivat seuraavat kysymykset: 1) Ukrainan KP(b):n Keskuskomitean poliittinen ja organisatorinen toimintaselustus; 2) Ukrainan Neuvostotasavallan ja VSFNT:n keskinäissuhteet; 3) Suhtau-

tuminen muihin poliittisiin puolueisiin; 4) Talouspolitiikka; 5) Maakysymys ja työ maaseudulla; 6) Elintarvikekysymys; 7) Ukrainan KP(b):n Keskuskomitean vaalit ja edustajain vaalit VKP(b):n IX edustajakokoukseen.

J. V. Stalin osallistui konferenssiin VKP(b):n Keskuskomitean edustajana. Keskeisenä kysymyksenä konferenssissa oli talouspolitiikkaa koskeva kysymys. Tämän kysymyksen käsittelemisen yhteydessä annettiin vastaisku puoluevastaiselle „demokraattisen sentralismin“ ryhmälle (Sapronov y.m.), joka esiintyi yksipäällikkyyttä vastaan teollisuuden johtamisessa. Maaseudulla tehtävää työtä koskevassa kysymyksessä konferenssi teki tärkeän päätöksen vähämaisten ja maattomien talonpoikain liittojen (vähäväkisten talonpoikain komiteoiden) muodostamisesta Ukrainassa. Konferenssi valitsi J. V. Stalinin edustajaksi VKP(b):n IX edustajakokoukseen. — 318.

- 83 Tarkoitetaan Saksan taantumuksellisten järjestämää vastavallankumouksellista valtiokeikausta (niinsanottua Kappin kapinaa) Berliinissä maaliskuun 13 p:nä 1920. Kappin hallitus kumottiin muutaman päivän kuluttua työläisten yleislakon tuloksena. — 320.
- 84 Puhe on VKP(b):n Keskuskomitean teeseistä VKP(b):n IX edustajakokoukselle — „Taloudellisen rakennustyön lähimmät tehtävät“. Teesit julkaistiin „VKP(b):n Keskuskomitean Tiedonannoissa“ № 14, maaliskuun 12 p:nä 1920. — 326.
- 85 Neuvostojen VII Yleisvenäläinen edustajakokous pidettiin Moskovassa joulukuun 5—9 p:nä 1919. Edustajakokous kuuli V. I. Leninin selostuksen Yleisvenäläisen Toimeenpanevan Keskuskomitean ja Kansankomissaarien Neuvoston toiminnasta sekä käsittelee kysymykset: sotilaallisesta tilanteesta, neuvostorakennustyöstä, elintarviketilanteesta, polttoaineesta y.m. Edustajakokouksen hyväksymät päätökset päiväjärjestyksen peruskysymyksistä (päättölauselmat: „Elintarvikeasiain järjestelystä VSFNT:ssa“, „Neuvostorakennustyöstä“, „Polttoaineasiain järjestelystä VSFNT:ssa“) olivat omistettut

neuvostotalouden ja neuvostohallinnon järjestämisen tehtäville.

Harkovin konferenssin päätöslauselma — päätöslauselma taloudellisesta rakennustyöstä, jonka Ukrainan KP(b):n Harkovin läänikonferenssi hyväksyi maaliskuun 15 p:nä 1920 talouspolitiikasta tehdyn selostuksen johdosta. — 327.

- 86 VKP(b):n IX edustajakokous pidettiin Moskovassa vuoden 1920 maaliskuun 29 ja huhtikuun 5 päivän välisenä aikana. Edustajakokous käsitteli seuraavat kysymykset: 1) Keskuskomitean toimintaselostus; 2) Taloudellisen rakennustyön lähimmät tehtävät; 3) Ammatillinen liike; 4) Kommunistisen Internationalen tehtävät; 5) Organisaatoriset kysymykset; 6) Suhde osuustoimintaan; 7) Miliisijärjestelmään siirtyminen; 8) Keskuskomitean vaalit. V. I. Lenin teki edustajakokouksessa Keskuskomitean poliittisen toimintaselostuksen ja piti puheen taloudellisesta rakennustyöstä ja osuustoiminnasta.

Edustajakokous määritteli maan lähimmät taloudelliset tehtävät kulkulaitoksen ja teollisuuden alalla. Erikoista huomiota edustajakokous kiinnitti yhtenäiseen taloussuunnitelmaan. Tärkein sija tässä suunnitelmassa oli kansantalouden sähköistämistä koskevalla kysymyksellä. Edustajakokouksessa annettiin vastaisku puoluevastaiselle „demokraattisen sentralismin“ ryhmittymälle (Sapronov, Osinski y.m.), joka esiintyi yksipäällikkyyden säätämistä vastaan teollisuudessa. — 328.

- 87 Borotbalaiset — ukrainalaisia vasemmistoeserriä, jotka perustivat toukokuussa 1918 oman puolueensa. He nimittivät itseään borotbalaisiksi puolueensa pää-äänenkannattajan „Borotba“ lehden mukaan. Bolshevikkien vaikutusvallan kasvaessa Ukrainan talonpoikaisjoukkojen keskuudessa borotbalaisten täytyi maaliskuussa 1920 laskea puolueensa hajalle ja liittyä Ukrainan Kommunistiseen puolueeseen (bolshevikit). Ukrainan KP(b):n IV konferenssi teki päätöksen borotbalaisten ottamisesta puolueeseen, ja kaikkien puolueeseen vastahyväksytyjen piti käydä läpi uudestiluetelointi. Myöhempinä vuosina monet borotbalaisista astuivat kaksinaamaisuuden ja puolueen pettämisen tielle ja johtivat vastaval-

- lankumouksellisten natsionalististen ainesten neuvostovastaista taistelua Ukrainassa; heidät paljastettiin Ukrainan kansan pahimpina vihollisina. — **329.**
- ⁸⁸ Lontoon edustajakokous — VSDTP:n V edustajakokous, joka pidettiin Lontoossa vuoden 1907 huhtikuun 30 ja toukokuun 19 päivän välisenä aikana. — **331.**
- ⁸⁹ Kts. K. Marx. Teesit Feuerbachista. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, 1941, s. 382. — **331.**
- ⁹⁰ Kts. V. I. Lenin. Teokset, IV osa, s. 359—508. — **334.**
- ⁹¹ Kts. V. I. Lenin. Teokset, VI osa, s. 155—336. — **334.**
- ⁹² Nämä sanat Lassallen kirjeestä Marxille kesäkuun 24 p:nä 1852 V. I. Lenin on esittänyt „Mitä on tehtävä?“ kirjansa epigraffissa (kts. Teokset, IV osa, s. 359). — **335.**
- ⁹³ Tarkoitetaan kolmea puoluetta, jotka muodostuivat Saksan vanhan sosialidemokraattisen puolueen jakaantumisen jälkeen: Saksan sosialidemokraattinen puolue, riippumaton sosialidemokraattinen puolue ja kommunistinen puolue. — **335.**
- ⁹⁴ Bulyginin duuma — neuvotteleva edustuslaitos, jonka tsaarin hallitus aikoi kutsua koolle vuonna 1905. Lakiluonnoksen neuvottelevan Valtakunnanduuman perustamisesta ja asetuksen Duuman vaaleista laati toimikunta, jonka puheenjohtajana oli sisäministeri Bulygin, ja ne julkaistiin yhdessä tsaarin manifestin kanssa elokuun 6 p:nä 1905. Bolshevikit julistivat Bulyginin duuman aktiivisen boikotin. „...Bulyginin duumaa ei kutsuttu milloinkaan koolle. Vallankumouksen vihuri pyyhkäisi sen pois ennen kuin se oli kutsuttu koolle“ (V. I. Lenin. Teokset, XIX osa, s. 352). — **336.**
- ⁹⁵ Kts. V. I. Lenin. Teokset, VIII osa, s. 27—126. — **336.**
- ⁹⁶ Kts. V. I. Lenin. Teokset, IX osa, s. 79—143. — **336.**
- ⁹⁷ Kirjasen „Venäjän sosialidemokraattien tehtävät“ V. I. Lenin kirjoitti ollessaan karkoituksella vuoden 1897 lopussa.

Kirjasen ensimmäisen painoksen julkaisi „Venäjän sosialidemokraattien liitto“ P. Axelrodin esipuheella varustettuna Genevessä vuonna 1898 (kts. V. I. Lenin. Teokset, II osa, s. 167—190). — 340.

- ⁹⁸ Tampereen konferenssi — bolshevikkien ensimmäinen konferenssi, joka pidettiin joulukuun 12—17 pnä 1905. Tässä konferenssissa V. I. Lenin ja J. V. Stalin kohtasivat toisensa ensi kerran henkilökohtaisesti. Siihen asti he olivat olleet keskenään yhteydessä kirjeiden ja tovereiden välityksellä.

Konferenssin päiväjärjestyksessä olivat seuraavat kysymykset: 1) Selostukset paikkakunnilta; 2) Selostus päivän tilanteesta; 3) Keskuskomitean organisatoorinen toimintaselostus; 4) VSDTP:n kummankin osan yhdistämisestä; 5) Puolueen uudelleenjärjestämisestä; 6) Agraarikysymys; 7) Valtakunnanduudesta.

Selostukset päivän tilanteesta ja agraarikysymyksestä sekä myös puheen suhteesta Witten duumaan piti V. I. Lenin. J. V. Stalin teki konferenssissa selostuksen bolshevikkien Taka-Kaukaasian järjestön toiminnasta ja piti puheen Duuman aktiivisen boikotin leniniläisen taktiikan puolesta. Konferenssi hyväksyi päätöksen yhtenäisyyden palauttamisesta puolueessa, joka oli tosiasiallisesti jakautunut kahdeksi puolueeksi, ja V. I. Leninin ehdottaman päätöslauselman agraarikysymyksestä. J. V. Stalin osallistui yhdessä V. I. Leninin kanssa valiokunnan työhön, joka laati päätöslauselman suhteesta Duumaan. Tässä päätöslauselmassa konferenssi kehoitti puoluetta ja työväenluokkaa boikotoimaan Duumaa ja velvoitti kaikkia puoluejärjestöjä käyttämään laajasti vaalikokouksia proletariaatin vallankumouksellisen järjestäytymisen laajentamiseksi ja agitation harjoittamiseksi kaikkien kansankerrosten keskuudessa aseellisen kapinan puolesta. — 341.

- ⁹⁹ Tarkoitetaan diplomaattista kirjeenvaihtoa, joka alkoi Englannin ulkoministerin Curzonin huhtikuun 11 pnä 1920 VSFNT:n ulkoasiain kansankomissaarille lähettämän nootin johdosta. Tässä nootissa Curzon ehdotti Neuvostohallitukselle

Wrangelin ja hänen sotajoukkojensa täydellistä antautumista Krimillä ehdolla, että niille annetaan amnestia. Tästä kirjeenvaihdosta kts. myös tämä osa, s. 359. — 344.

- 100 Entente-maiden konferenssi San Remossa (Italia) pidettiin huhtikuun 19—26 p:nä 1920. Konferenssissa käsiteltiin kysymystä, kuinka Saksa täyttää Versaillesin rauhansopimusta, rauhansopimuksen luonnosta Turkin kanssa ja muita kysymyksiä. — 352.
- 101 „Krasnoarmejets“ („Puna-armeijalainen“) — Länsirintaman XVI armeijan Vallankumouksellisen sotaneuvoston Poliittisen osaston joka päivä ilmestyvä puna-armeijalaislehti; julkaistiin maaliskuun 20 päivästä 1919 toukokuun 15 päivään 1921. — 367.
- 102 Tämän kirjeen luonnoksessa on V. I. Leninin VKP(b):n Keskuskomitean sihteerille osoittama lausunto, jossa sanotaan: „Minä olen viipymättömän lähettämisen kannalla, sillä se on kiistaton asia“. Keskuskomitea lähetti kirjeen puoluejärjestöille vuoden 1920 heinäkuun jälkipuoliskolla. — 369.
- 103 VOHR:n sotaväki — Tasavallan sisäisen suojeluksen sotajoukot; ne suorittivat v. 1919—1920 vartiopalvelusta kaupunkien, tehtaiden, rautateiden, varastojen y.m. suojelemiseksi selustassa ja rintamavyöhykkeellä. — 374.
- 104 Kirjoituksen „Marxilaisuus ja kansallisuuskysymys“ (kts. Teokset, 2. osa, s. 319—402) J. V. Stalin kirjoitti Wienissä vuoden 1912 lopulla ja vuoden 1913 alussa: ensi kerran julkaistiin K. Stalinin allekirjoituksella varustettuna aikakausjulkaisussa „Prosvestsheniye“ № 3—5 vuonna 1913 otsikolla „Kansallisuuskysymys ja sosialidemokratia“.
- „Prosvestsheniye“ („Valistus“) — bolshevikkien kuukausijulkaisu, julkaistiin Pietarissa joulukuusta 1911 kesäkuuhun 1914, jolloin tsaarin hallitus lakkautti sen. Syksyllä 1917 ilmestyi vielä yksi kaksoisnumero. Aikakauslehteä johti V. I. Lenin. Pietarissa ollessaan J. V. Stalin osallistui läheisesti aikakauslehden julkaisemiseen. — 396.

- 105 Kirjoitus „Lokakuun kumous ja kansallisuuskysymys“ (kts. tämä osa, s. 165—177) julkaistiin „Zhizn Natsionalnosta“ lehdessä № 1, marraskuun 9 pnä 1918.

Sanomalehti „Zhizn Natsionalnosta“ („Kansallisuuksien Elämä“) — Kansallisuusasiain Kansankomissariaatin äänenkannattaja; ilmestyi joka viikko Moskovassa marraskuun 9 päivästä 1918 helmikuun 16 päivään 1922. Helmikuun 25 pnä 1922 lehti muutettiin aikakausjulkaisuksi, joka ilmestyi samalla nimellä vuoden 1924 tammikuuhun asti. — 397.

- 106 Kts. tämä osa, s. 376—389. — 398.

- 107 Idän kansojen Toiminta- ja propagandakomitea eli Propaganda- ja toimintaneuvosto muodostettiin Idän kansojen I edustajakokouksessa Bakussa vuoden 1920 syyskuussa. Komitean tehtävänä oli propagandan järjestäminen sekä vapautusliikkeen tukeminen ja yhdistäminen Idässä. Komitea oli olemassa noin vuoden. — 405.

- 108 Syyskuun 14 pnä 1920 Gruusiaan saapui „sosialistisen edustajiston“ nimellä II Internationalen johtajia (Vandervelde, Macdonald, Renaudel y.m.). K. Kautsky, jota pidettiin „edustajiston“ eräänä johtajana, saapui Tiflisiin syyskuun 30 pnä. Menshevikit järjestivät „edustajistolle“ ja Kautskylle juhlallisen vastaanoton. Kahden viikon kuluttua „edustajisto“ matkusti takaisin Länsi-Eurooppaan, mutta Kautsky jäi Tiflisiin ja oli siellä vuoden 1920 joulukuuhun asti. — 419.

- 109 Tarkoitetaan sanoja Lutherin puolustuspuheesta Wormsin valtiopäivillä (v. 1521), jossa katolinen kirkko kehoitti Lutheria luopumaan opistaan (kts. D. Martin Luthers Werke. Kritische Gesamtausgabe. Weimar, 1897, Band 7, S. 838). — 420.

- 110 Dagestanin kansojen edustajakokous pidettiin Temir-Han-Shurassa marraskuun 13 pnä 1920. Edustajakokouksessa oli läsnä noin 300 edustajaa. Sen jälkeen, kun J. V. Stalin oli julistanut Dagestanin autonomian, G. K. Ordzhonikidze piti edustajakokouksessa tervehdyspuheen. Edustajakokous hyväk-

syi päätöslauselman, jossa puhuttiin Dagestanin kansojen ja Neuvosto-Venäjän työtätekevien kansojen välisen liiton mur-
tumattomuudesta. — **421.**

111 Terekin alueen kansojen edustajakokous pidettiin Vladikav-
kazissa marraskuun 17 pnä 1920. Edustajakokouksessa oli
läsnä yli 500 edustajaa. Edustajakokoukseen osallistuivat
G. K. Ordzhonikidze ja S. M. Kirov. J. V. Stalinia alustuksen
johdosta hyväksytyssä päätöslauselmassa edustajakokous lau-
sui varmuutensa siitä, että „autonomia lujittaa yhä enemmän
niitä veljessiteitä, jotka yhdistävät Terekin alueen työtäteke-
viä joukkoja Neuvosto-Venäjän kanssa“. — **426.**

112 Sèvres'in sopimus — rauhansopimus, jonka Entente saneli
Turkille, Saksan liittolaiselle ensimmäisessä maailmansodassa;
allekirjoitettiin elokuun 10 pnä 1920 Sèvres'ssä (lähellä
Pariisia). Tämän konstantinopolilaisen hallituksen kanssa
solmitun sopimuksen orjuuttavat ehdot hävittivät tosiasialli-
sesti Turkin riippumattomuuden. — **438.**

113 Wilsonin neljätoista pykälää — rauhanohjelma, jonka Yhdys-
valtojen presidentti Wilson esitti tammikuussa 1918. Eräässä
pykälässä puhuttiin sekä suurten että pienten valtioiden riip-
pumattomuuden ja eheyden takaamisesta. — **440.**